

Драгієва Людмила

аспірантка, Ізмаїльський державний

гуманітарний університет

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто групи компетенцій, проаналізовано умови розвитку творчого потенціалу та здійснення творчості в педагогічній діяльності майбутнього вчителя технологій. Виділено умови, які є необхідними для розвитку творчості майбутніх вчителів технологій.

Ключові слова: *компетентність, ключові компетенції, професійна компетентність, творча компетенція.*

В статье рассмотрены группы компетенций, проанализированы условия развития творческого потенциала и осуществления творчества в педагогической деятельности будущего учителя технологий. Выделены условия, необходимые для развития творчества в педагогической деятельности будущих учителей технологий.

Ключевые слова: *компетентность, ключевые компетенции, профессиональная компетентность, творческая компетенция*

In the article the groups of jurisdictions are considered. The conditions of development of creative potential and realization of creation in pedagogical activity are analyzed. Conditions, necessary for realization of creation in pedagogical activity, are selected.

Key words: *competence, key jurisdictions, professional competence, creative competence.*

Однією з головних проблем педагогічної науки початку ХХІ століття є процес формування компетентного фахівця. Проблема розвитку компетентності та творчої активності майбутніх викладачів технологій,

дослідження творчості вчителя в умовах технологізації та інформатизації суспільства сьогодні набуває особливої актуальності. По-перше, професійно компетентний вчитель створює умови та формує творчість учнів; по-друге, підвищення рівня компетентності вчителя пов'язано з актуалізацією його творчого потенціалу в процесі навчання; по-третє, розгортання творчого потенціалу вчителя виступає показником педагогічної майстерності.

Важливим аспектом розвитку професійної компетентності вчителя присвячені дослідження Айзенберга А.Я., Вербицького А.А., Зимової І.А., Христофорова С.В., зокрема у контексті дослідження самоосвіти. У дослідженнях вчених вказується, що самоосвіта педагога буде найбільш продуктивною, якщо створено умови для реалізації його потреби у власному саморозвитку та самовираженні у професійній діяльності. Проблема компетентності у межах компетентісного підходу розглядається в дослідженнях Асмолова А.Г., Белкіна А.С., Ельконіна Б.Д., Кальней В.А., Шилова С.Е. та ін;

Актуальність дослідження формування творчих компетенцій засобами сучасних технологій у майбутніх вчителів визначається соціальними потребами, запитам та вимогами щодо творчої професійно підготовленої особистості, яка здатна до самоосвіти та самовдосконалення. Метою статті є визначення умов формування творчих компетенцій у вчителя технологій засобами сучасних педагогічних технологій.

Теоретичний аналіз проблеми дозволяє вказати, що сучасне суспільство потребує підготовлених спеціалістів, в яких розвинені наступні якісні характеристики:

- гнучко адаптуватися до мінливих життєвих ситуацій, самостійно набуваючи необхідні знання та уміло застосовуючи їх на практиці;
- самостійно та критично мислити, бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією та саморозвиватися;
- бути комунікабельними, уміти працювати спільно в різних областях.

Визначаючи особливості педагогічної діяльності в психолого-педагогічній літературі досить часто використовуються такі поняття як компетенція, професійна компетентність, педагогічна майстерність, професіоналізм [1, 2, 3]. Компетенція – це нормативно-закріплене коло професійних повноважень; включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які визначаються специфікою предметів і процесів, та виступають необхідними для якісної продуктивної діяльності у забезпеченні практичних дій з даними предметами [3].

Компетентність виступає якісною характеристикою, яка вказує на володіння людиною відповідною компетенцією, і включає її особистісне ставлення до неї і предмету власної діяльності [1]. Е.Ф. Зеєр вказує, що компетентність передбачає не стільки обсяг знань і досвіду, скільки вміння актуалізувати накопичені знання та уміння і, за необхідністю, використати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій. Вона призначена для ефективного виконання трудових завдань, розв'язання конкретного професійного завдання, проблеми. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії [2]. Сама компетентність, інтеграція психологічних якостей особистості, що дозволяють діяти самостійно, виступає основою професіоналізму.

Формування компетентності взаємопов'язане з розвитком інтересів особистості, їх схильності до творчої діяльності. Розглядаючи процес формування творчої компетентності, доцільно звернути увагу на вплив творчого процесу, на клімат у навчанні. Однак, не слід забувати і про необхідність формування компетентності особистості не лише навчаючого, а й того, хто навчає, вчителя.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості вчителя, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу; це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності [3, с. 14]. Важливою особливістю професійної компетентності є те, що компетентність реалізується в теперішньому, з одночасною орієнтацією на майбутнє.

Багатоаспектність розуміння науковцями «професіоналізму» у педагогічній літературі визначається через високий рівень готовності майбутніх вчителів технологій до педагогічної діяльності, через здатність педагога на високому рівні здійснювати педагогічну діяльність, виявляючи свій особистісний інтелектуальний і творчий потенціал [2]. При цьому розрізняють чотири види професійної компетентності (табл. 1) [4].

Таблиця 1.

Види професійної компетентності

<i>назва</i>	<i>характеристика</i>
<i>спеціальна компетентність</i>	володіння професійною діяльністю на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;
<i>соціальна компетентність</i>	володіння спільною (груповою) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийомами професійного спілкування;
<i>особистісна компетентність</i>	володіння прийомами особистісного самовираження та саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості;
<i>індивідуальна компетентність</i>	Володіння прийомами самореалізації та розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного росту, уміння організувати раціонально свою працю без перевантажень часу та сил.

Оволодіння більш високим рівнем професійної майстерності здійснюється завдяки високо розвинутому професійному мисленню та творчого потенціалу педагога. Рівень підвищення професійної компетентності вчителя має визначатися показниками і критеріями творчих компетенцій, які виступають якісними показниками досвіду його освітньої діяльності та здібностей і вмінь особистісно-значущої сфері.

Творчий підхід дозволяє вказати, що важливою об'єктивною характеристикою діяльності вчителя в реалізації педагогічної діяльності є різноманіття педагогічних ситуацій, неоднозначність яких вимагає застосування вчителем варіативних підходів до аналізу та вирішення завдань, детермінованих ними.

Прояв педагогічної творчості обумовлюється структурою педагогічної діяльності і охоплює всі її сторони: конструктивну, організаційну, комунікативну та гностичну. Н.В. Кузьміна, В.А. Кан-Калік визначають, що здійснення творчості в педагогічній діяльності вимагає реалізації наступних умов:

- тимчасова спресованість творчості, коли між завданнями і способами їх дозволу немає великих проміжків часу;
- злиття творчості педагога з творчістю учнів та інших педагогів;
- прогнозування результату;
- атмосфера публічного виступу;

– необхідність постійного співвідношення стандартних педагогічних прийомів і нетипових ситуацій [2].

У професійній освіті прийнято виділяти наступні ключові компетенції, такі як здатність особистості мобілізувати набуті в процесі професійної діяльності знання та вміння, а також використовувати узагальнені способи виконання дій – при характеристиці яких необхідно враховувати основні потенціали, якими має володіти особистість [3, с. 8–9] (рис. 1).

Зимня І., Боярський Е., Коломієць С. пропонують наступні групи компетенцій.

I. Пізнавальні компетенції характеризуються:

- глибокими знаннями дисципліни, яка вивчається;
- здатність критично підходити до дисципліни що вивчається;
- здатність застосовувати отриманні знання до вирішення практичних завдань;
- здатність до самоосвіти.

II. Творчі компетенції визначаються:

- здатністю відшукувати причини тих чи інших явищ, виявляти можливості практичного застосування закономірностей загальних дисциплін у нетрадиційних ситуаціях;
- здатність розв'язувати нестандартні завдання та виявляти основні протиріччя у питаннях та завданнях, що вивчаються;
- здатність створювати нові проблеми та задачі;

Рис. 1. Основні потенціали, які задають спрямованість процесу розвитку особистості та їх характеристика

III. Соціально-психологічні компетенції:

- здатність дотримуватися норм соціальної поведінки, в тому числі у відношеннях з керівниками і підлеглими;
- здатність приймати рішення;
- здатність вибору засобів для досягнення поставленої мети і їх планомірного застосування;

IV. Професійні компетенції розкриваються через:

- глибокі, критичні знання всіх дисциплін;
- здатність аналізу основних протиріч, що виникають у межах професійної діяльності, включаючи прогнозування можливих конфліктів;
- здатність творчого розв'язання реальних практичних задач професійної діяльності, постановка нових проблем [5].

Однією зі складових професійної компетенції сучасного кваліфікованого фахівця, поряд з ключовими, є така якість особистості, як творчий потенціал –

готовність до створення нових, оригінальних ідей, готовність відхилитися від традиційних схем мислення [4].

Розвитку творчого потенціалу особистості, окрім природних передумов, сприяють наступні педагогічні умови:

- забезпечення достатньої мотивації до навчання, здатної викликати інтерес та активний пошук інформації для самостійного розв'язання проблеми;
- усвідомлення студентом своєї неповторності в певних видах діяльності;
- адекватна самооцінка, здатність до само діагностування;
- оволодіння внутрішніми ресурсами психофізичного самовдосконалення та ін [4].

Отже, на розвиток творчого потенціалу особистості впливають педагогічні факти (індивідуально спрямована система навчання, креативне середовище) разом з соціальними (суспільне визнання інноваційної діяльності) і психологічними (креативний рівень інтелектуальної активності, самоорганізація творчої діяльності). Розвитку інтересу студентів до майбутньої педагогічної діяльності, творчої самостійності сприяють навчально-методичні матеріали.

Е. Торренс виділяє наступні творчі методи у викладанні:

- пошук можливих точок зіткнення фантазії з реальністю;
- вміння утримуватися від втручання в процес творчої діяльності;
- заохочення роботи над проектами;
- повага потенційних можливостей відстаючих;
- вилучення максимальної допомоги з хобі та індивідуальних можливостей [6].

Однією з умов формування творчих умінь є реалізація праці через систему творчих задач та завдань, яка наближає студентів до завдань і методів діяльності педагога на рівні майстерності та новаторства. Творчими називають ті завдання і задачі, рішення і виконання яких здійснюється у формі творчої діяльності. Для їх створення можливо використання ідеї теорії розв'язання винахідницьких задач. Основними формами методики є: вільні групи (знижений до мінімуму контроль вчителева), педагогіка співробітництва, застосування методик колективної роботи (мозкова атака, організаційно-діяльнісна гра, вільна творча дискусія), ігрові методики, активізація мотивації (прагнення особистості до творчості, до самовираження, самоствердження, самореалізації), реалізація принципу компетентнісного підходу до навчаючих. Ключові компетенції орієнтують професійну підготовку на використання інноваційних технологій, перевагами якого є емоційна та інтелектуальна

насиченість занять, що ініціює розвиток студента та збагачення його соціокультурного досвіду.

Висока продуктивність і якість навчання майбутніх фахівців залежить від використання технологій навчання, серед яких особлива увага приділяється найбільш оптимальним та перспективним в педагогічній освіті. Це проектні методи, конструктивне навчання, імітаційне планування майбутньої учбово-пізнавальної та практичної діяльності, навчання за ситуативним методом, ігрові методи (ділові та рольові ігри), інтегративні способи навчання, кейс-технологія (кейс-метод) тощо. Особливу увагу слід привернути організації самостійної учбово-дослідницької діяльності студентів, яка реалізується при розв'язанні виробничих ситуацій, дослідницьких задач, виконанні творчих робіт. Розробка та впровадження сучасних освітніх технологій передбачає досягнення нової якості організації навчально-виховного процесу, урахування сучасних підходів до організації суб'єктів діяльності в процесі професійної підготовки.

Ступінь оволодіння творчими компетенціями можна оцінити за такими значущими характеристиками, як рівень інтелектуальної активності, комунікабельність, лідерські якості, рівень інноваційної готовності тощо. Базовою характеристикою фахівця, який володіє творчими компетенціями є креативність – творчий потенціал, творчі можливості людини, які можуть проявлятися у мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість в цілому, або окремі її сторони, продукти діяльності в процесі їх створення [7].

Формування творчих компетенцій можна розглядати як цілеспрямований розвиток особистості з урахуванням неповторної індивідуальності, забезпечення професійного зростання та виходу на евристичний і креативний рівні інтелектуальної активності через побудову такого освітнього середовища, в умовах якого максимально використовуються і розвиваються їх природні і, перш за все, креативні здібності [8].

Отже, сучасна вища освіта спрямована на розвиток і саморозвиток особистості фахівця, здатного виходити за межі нормативної діяльності, здійснювати інноваційні процеси. Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що творчість – вищий прояв активності людської діяльності, засіб до самоствердження, самореалізації, самовираження. На сучасному етапі затвердження нової креативної парадигми затребуваними стають педагоги – новатори, які схильні до творчої діяльності, інноваційним пошукам, проявленню професійної майстерності. В цьому ми вбачаємо перспективи нашого подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хуторской А.В. Ключевые компетентности и образовательные стандарты // Интернет журнал «Эйдес». – 2002. – 2 апреля. <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
2. Управління розвитком професійної компетентності педагога. <http://www.metodist-r.ucoz.ru/metod/komp2.ppt>
3. Садовская Е.А. Профессиональная компетентность будущих преподавателей-исследователей университета : Методические указания к практическим занятиям по дисциплине «Педагогика высшей школы». – Оренбург : РИК ГОУ ОГУ, 2004. – 50 с.
4. Марков А.С. Условия формирования профессионализма // Образование : исследовано в мире [Электрон. ресурс]. – М. : oim.ru, 2002-11-09, <http://www.oim.ru/>
5. Белкин В.В. Отдельные аспекты обобщённых компетенций выпускников вузов. http://www.edit.muh.ru/content/mag/trudy/03_2009/07.pdf
6. Катренко М.В. Творческая деятельность студентов в современном образовательном пространстве ВУЗа // Вестник Ставропольского государственного университета.
7. Барышева Т.А. Креативность. Диагностика и развитие: монография / Т.А. Барышева. – СПб.: Изд-во Рос. гос. пед. ун-та им. А.И. Герцена, 2002. – 205 с.
8. Пучков Н.П., Попов А.И. К вопросу проектирования образовательной среды вуза, ориентированной на формирование творческих компетенций выпускников // Вестник ТГТУ. – 2008. – Том 14. – № 4. – Transactions TSTU.